

JEANETTE WAGENAAR

GOOILUST

De stille strijd van Louise Blaauw-Six

INHOUD

Woord vooraf	9
Namenlijst	11
Maandag 3 maart 1930, middag	13
Voorgeschiedenis	21
1886	21
1887	29
1888	34
1890	39
1895	48
1896	52
1898	60
1900	64
1905	69
1907	74
1909	79
1910	85
7 november 1910	97
Maandag 3 maart 1930, avond	133
Briefwisseling Louise Blaauw-Six en Pieter van Tienhoven	138
Gooilust, 9 oktober 1932	168
Briefwisseling Louise Blaauw-Six en Pieter van Tienhoven	172
Afwikkeling	190
Het proces	199
Verantwoording	215
Dankwoord	219
Bibliografie	221

WOORD VOORAF

Dit verhaal speelt zich af van 1886 tot 1937. Bij lezing is het belangrijk om te weten dat de positie van vrouwen in die tijd anders was dan nu. Zodra ze trouwden waren ze ondergeschikt aan de man. Volgens de huwelijkswet in die periode was de man hoofd van de echtvereniging en de vrouw handelingsonbekwaam. Zij moest hem gehoorzamen zodat hij haar kon beschermen. Zij was verplicht in zijn huis te wonen en hij was verplicht om haar daar toe te laten. Hij beheerde al het bezit en zij had recht op huishoudgeld voor de dagelijkse boodschappen. Voor het kopen van kleding of andere uitgaven moest de vrouw toestemming vragen aan haar man.

Tegelijkertijd was er in die periode steeds meer aandacht voor de positie van de vrouw. Er waren regelmatig tentoonstellingen over vrouwenarbeid en vrouwenprotesten, met uiteindelijk het Nederlandse vrouwenkiesrecht in 1919.

Het was een tijd van grote maatschappelijke veranderingen.

VOORGESCHIEDENIS

1886

Louise sprak Frans Blaauw voor het eerst in het jaar dat zijn eerste witstaartgnoe geboren werd. Daarvoor had ze hem al eens gezien op de casinobals in Amsterdam. Frans liep daar rond, sprak met de oudere heren in de zaal, maar mengde zich niet onder de jongere mannen en schreef zijn naam niet in de balboekjes van de dames, hij danste niet. Wel sprak hij met de heren die de natuur bestudeerden, de vogelliefhebbers en degenen die aangesloten waren bij Artis.

Sinds een aantal jaren woonde hij het hele jaar door met zijn familie op Westerveld. Het land van de familie Blaauw grensde aan Hilverbeek, het landgoed van de familie Six. In de zomers als Louise met haar vader, broers en zus op het landgoed vertoefde, zag ze haar buurman daar een enkele keer in het voorbijgaan. Af en toe hoorde ze dat hij dieren uit verre landen liet overkomen voor zijn menagerie. Frans was erg op zichzelf, maar toen de witstaartgnoe geboren werd, veranderde dat.

De eerste weken van het zomerverblijf van de familie Six op Hilverbeek waren geruisloos voorbijgegaan. Het grote huis was zichtbaar vanaf de weg en werd geflankeerd door bomen. Kruinen wuifden naast het dak en het zonlicht twinkelde in de ruitjes. Vader Pieter Hendrik was gedurende de dag in zijn studeerkamer te vinden. Hij sprak in de ochtend met de huisknecht, tuinbaas of koetsier. Daarna deed hij een inspectieronde over het landgoed waarbij hij een lange stop maakte bij de lakenvelder

Louise Six

koeien en regelmatig met de boer over de dieren sprak. Pieter Hendrik leerde zijn oudste zoon Rudolf alles over het beheer en de geschiedenis van Hilverbeek. Rudolf zat regelmatig bij de gesprekken in de ochtend en ging met zijn vader mee op diens rondes.

Louise was veel samen met haar jongere zus Henriëtte. Zij bezochten met enige regelmaat de families die werkzaam waren op Hilverbeek, vooral als er zieken waren, en brachten dan een mand mee met eten uit de moestuin of iets wat de keukenmeid speciaal voor het gezin gemaakt had. Juffrouw Niemeyer, de huisdame die sinds het overlijden van Louises moeder in 1872 haar intrek had genomen bij het gezin, wist precies wat familieleden en werknemers op en rond de buitenplaats nodig hadden. Iedere ochtend besprak zij met Louise en Henriëtte wat hun te doen stond. Ze schreven brieven naar familieleden, borduurden en harkten in de moestuin. Op rustige dagen liepen de zussen over de berg achter het huis, langs de beek, en door de lanen met bomen. Louise las veel, tekende, schilderde bomen en portretten na en verzamelde wat de natuur liet vallen. Henriëtte kreeg zangles en haar liederen galmden regelmatig door het grote huis. Na het diner maakten zij, als het zomerweer het toeliet, net als de andere buitenplaatsbewoners een rijtoer door 's-Graveland, waarbij iedereen elkaar groette en weetjes uitwisselde. En iedere week gingen Louise en Henriëtte meermaals naar hun tante Margaretha Corver-Hoof, familie van hun moeder, op buitenplaats Gooilust aan de andere kant van het dorp.

De dag van de gnoe, zoals Louise de dag later zou noemen, had ze met Henriëtte bij tante Margaretha in de tuin van Gooilust theegedronken. Tante vertelde dat er iets gaande was op Westerveld. Dit maakte Louise en Henriëtte nieuwsgierig.

‘De meid kwam vanochtend terug van een boodschap uit

het dorp, en daar vertelde de kruidenier dat het vannacht onrustig was op Westerveld. In het grote huis brandde aldoor licht. De dorpsbewoners aan de straat hoorden de bel van de plaats rond middernacht luiden, en het was zeker geen etenstijd.' Tante Margaretha schonk thee uit de zilveren trekpot met ribbels en vroeg nieuwsgierig: 'Hebben jullie iets gehoord? Jullie wonen er vlakbij.'

'Ach tante, van de Blaauws krijgen wij nauwelijks iets mee, onze huizen liggen ver uit elkaar,' zei Louise. 'Het is meestal stil aan die kant. Ja, er zijn dieren, exotische dieren is mij verteld, maar de heer Blaauw houdt die erg voor zichzelf. Zo nu en dan ontsnapt er een rode ibis, en dan rennen de knechten van Westerveld ook ons land op om de vogel te vangen, maar meer is ons niet bekend.'

Toen de zussen met het rijtuig het pad van Hilverbeek op reden, zagen ze de loopjongen van Westerveld net bij de dienstingang vandaan komen. De koetsier liet de paarden stoppen en de dames liepen naar de voordeur. Eenmaal binnen, kwam huisknecht Antoon de Grauw de hal binnenlopen met een witte enveloppe op het zilveren schaalteje.

'Is dat bericht van Westerveld?' Louise liep naar hem toe.

De schuchtere huisknecht draalde even: 'De post van Westerveld is gericht aan uw vader...'

Henriëtte keek Louise verheugd aan: 'Daar zullen we het nieuws hebben.'

Louise en Henriëtte liepen vlug de trap op naar hun kamer om zich te verkleeden voor de maaltijd aan het einde van de middag.

De enveloppe was al opengemaakt, de kaart lag op het schaalteje naast het bord van haar vader, maar hij zei er niets over tot iedereen in de eetkamer aan tafel zat. Louise ging links van haar vader zitten en probeerde in het voorbijgaan iets te lezen van wat op de kaart stond; Henriëtte nam neutrïënd plaats aan zijn rechterzijde en probeerde eveneens iets

te ontcijferen, maar vader legde zijn hand over de tekst en lachte naar zijn beide dochters. Juffrouw Niemeyer ging naast Henriëtte zitten en Rudolf schoof naast Louise op een stoel. Nadat de tweede bel klingelde en vader met het gebed de maaltijd was begonnen, nam hij de kaart op en las voor:

Geachte familie Six.

Hierbij wil ik u op de hoogte brengen van de geboorte van een witstaartgnoeveulen. Ik wil u uitnodigen om op kraamvisite te komen om dit wonder te aanschouwen.

Hoogachtend, Frans Blaauw

Vader legde de kaart naast zijn bord. De Grauw schonk hem wijn.

‘Een witstaartgnoe?’ Louise keek haar vader niet-begrijpend aan.

‘Ja, het verzamelen van deze dieren is een liefhebberij van de heer Blaauw. Hij heeft een paartje witstaartgnoes uit Parijs laten overkomen. Enkele weken terug vertelde hij nog dat het vrouwtje een veulen verwachtte.’

‘En dat vergeet u ons te vertellen?’ Henriëtte, die ieder nieuwtje dat ze hoorde in haar brieven schreef, klonk verontwaardigd. Al jaren schreef ze intensief met tante Julia, de zus van hun overleden moeder, in Zeist.

‘Zo belangrijk is dat nu ook weer niet, zus.’ Rudolf pakte zijn vork. ‘Vandaag is er ook een kalfje geboren bij boerderij Stofbergen. Hilverbeek is weer een lakenvelderkalf rijker, wat dacht je daarvan? Schrijf dat maar in je brief aan tante.’

‘Dat is ook goed nieuws, Rudolf.’ Louise keek haar broer aan. ‘Is het gezond?’

‘Jazeker. Het kalf is meteen gaan staan,’ zei Rudolf.

‘Straks maak ik een rijtoer langs de weide, wie mee wil kan mee. Maar,’ sprak Pieter Hendrik streng, ‘om terug te komen op deze uitnodiging: ik ben morgen voor een paar dagen naar de stad. Het is aan jullie om de heer Blaauw een bezoek te

brengen. Rudolf, wil jij hem schrijven dat je morgen met je zusters een bezoek brengt? Ik ga een andere keer. Er is ook een brief van jullie jongere broer; Jan Willem schrijft dat alles goed gaat op het internaat.'

Een paar dagen later liepen Louise, Rudolf en Henriëtte naar Westerveld. Bij het grote huis kwam Frans hen in zijn paardrijkostuum tegemoet. De gastheer kleepte zich onberispelijk. Hij gaf Rudolf een hand en knikte Louise en Henriëtte met afgewende blik toe.

'Komt u toch verder.' Frans en Rudolf liepen voorop naar de weide achter het grote huis en wisselden nieuwtjes uit. Het viel Louise op hoeveel haar broer op haar vader leek. Donkerbruin haar, blauwe ogen, een lach die goedmoedig over zijn gezicht gleed. Frans had hetzelfde postuur als Rudolf, even groot in lengte, iets smaller in de schouders, maar hij was hoogblond, en hij had iets trots en zachts tegelijk, zijn blik leek verder te reiken dan wat hier voor hem stond. En hij was wat bleek in het gelaat. Zij had weleens gehoord dat de heer Blaauw vroeger veel ziek was geweest en daardoor zijn jeugd, ver van zijn familie, in de bergen van Zwitserland had doorgebracht.

Het hek om de dierenweide achter het huis was bijna hoger dan Louise zelf. Rudolfs jachthond, een zwart-witte Drentse Patrijshond, snuffelde aan het dichte hekwerk onderaan en gromde speels naar de dieren erachter.

'Daarvoor zijn nu die dichte onderste tralies, anders schiet iedere hond onder het hek door. Rust is geboden. Zeker nu,' zei Frans. De oren van de gnoes in het veld spitsten zich.

Onder de aanraking van Rudolf ging de hond waakzaam liggen. Henriëtte liep een paar passen langs het hek.

'Waar is het veulentje?' Louise zag wel de volwassen witstaartgnoes staan.

'Ze staat achter haar moeder en vader.' Frans keek tussen de spijlen door en hij wees zijn bezoekers op de Amerikaanse

nandoes met hun warrige verenkleed, de kasuarissen met hun blauwe nek en hanenkam en de brandganzen. ‘Ze leven hier naast elkaar, zoals in het wild.’

Toen kwam het gnoeveulen tevoorschijn. Lichtbruin. Fragiele dunne pootjes. Het diertje liep rond de poten van zijn moeder. De bek omhoog, zoekend naar eten. Af en toe knikten de pootjes, nog onwennig.

Met zijn ogen voortdurend op het veulentje gericht wees Frans op de witte compacte staart van het dier en op de steile rechtopstaande manen. ‘Alles zit erop en eraan bij de kleine gnoe.’ Er klonk trots door in zijn stem. ‘Kijk naar die grote zwarte snuit en horizontale, lange oren. Het voorhoofd is nu al getooid met een kastanjebruine kuif. En zie die lange dichte witte wimpers.’

Het jong liep over de grasstoppels.

‘Wat een wankele pootjes.’ Louise zag dit ook altijd bij de jonge hertjes op Hilverbeek. Ze keek graag naar die vrije dieren die rondrenden, de reeën en konijnen in het bos en de hazen in het veld. De hoge hekken hier beklemden haar.

‘Ach, dat is niets vergeleken met een paar dagen geleden, toen het net geboren was. Het lag daar op het gras, net uit haar moeder gekomen. Het probeerde keer op keer op te staan en viel telkens om.’ Frans legde zijn arm op een van de spijlen en ging wat gemakkelijker staan.

‘Maar hebt u dan niet de neiging het dier te helpen?’

‘Het jong moet het zelf doen, daar wordt het sterk van. Bovendien zal het niet langer door zijn moeder geholpen worden als ik het jong aanraak. De geur zorgt ervoor dat de ouder het jong blijft duwen tot het opstaat. Mensengeur zou desastreus zijn.’

Het veulen liep met onvaste tred rond zijn moeder. Het zocht bij de achterpoten naar de spenen en begon te zuigen.

‘Alleen door te staan kan het eten.’ Frans keek naar Rudolf, alsof er een verstandhouding tussen de twee groeide, maar haar broer keek naar zijn hond, die naar de weide keek en de

tong uit de bek liet hangen. Het hondenhart klopte onder de vacht. Het dier hijgde. Een brandgans naderde het hek.

‘Hoe ben je aan de gnoes gekomen, Frans? Ben je gaan jagen?’ Rudolf hield van jagen. Louise en Henriëtte keken elkaar veelbetekenend aan.

‘Nee, er is geen witstaartgnoe te bekennen in het wild. De Zuid-Afrikaanse savanne is leeg: de witstaartgnoe is daar uitgestorven. Vreselijk.’ Frans wreef ernstig over zijn voorhoofd, zijn blik nog steeds op het veld gericht. ‘Dit paartje komt uit Parijs, uit de dierentuin. Het is ze daar nog niet gelukt om een jong te krijgen. Maar hierbuiten lukt het voor het eerst wel.’

Nu begon de hond van Rudolf wild te blaffen. Met gespreide vleugels rende de brandgans langs het hekwerk. Frans gaf de hond een duw met zijn voet, waarop het dier verbaasd omhoogkeek en Rudolf het bij zijn halsband kon grijpen. Het gnoejong onderbrak het gulzige drinken en ging weer achter zijn moeder staan.

Niet veel later namen ze afscheid. De gastheer vroeg Rudolf de hond de volgende keer thuis te laten en hij haalde uit zijn zak een stukje brood om de gans te voeren.

Op plagerige toon zei Rudolf later: ‘Hoe zou gnoe smaken?’

‘Werkelijk, Rudolf, hou daarmee op. Het is Frans ernst.’ Louise keek haar broer bestraffend aan.

‘Iets te veel ernst als je het mij vraagt.’ Rudolf keek naar Henriëtte, maar van die kant kwam geen steun, zijn zus neuriede een deuntje en schreef in gedachten al een brief.

Het verdere jaar was het druk op de weg naar 's-Graveland. Na het nieuws van het gnoeveulen reden de rijtuigen af en aan langs het huis van de familie Six. Ze reden de hoek om naar het Noordereinde, waar Westerveld aan lag. Ook in het dorp kwam het nieuws ter sprake, en werd over de bezoekers gesproken die Westerveld aandeden. Dit waren niet alleen

[lees verder in het boek]